

MIARKOWAĆ (63) *vb impf*

Oba a oraz o jasne.

inf miarkować (21). ◇ *praes 1 sg* miarkuję (3). ◇ *2 sg* miarkujesz (1). ◇ *3 sg* miarkuje (8). ◇ *1 sg* miarkuję *a.* *3 sg* miarkuje (1). ◇ *1 pl* miarkuj(e)my (1). ◇ *3 pl* miarkują (4). ◇ *praet 3 sg m* miarkował (3). ◇ *3 pl m pers* miarkowali (3). ◇ *fut 1 pl m pers* będziemy miarkować (1). ◇ *3 pl m pers* będą miarkować (1). ◇ *imp 2 sg* miarkuj (3). ◇ *3 pl* niechaj miarkują (1). ◇ *con 3 sg m* by miarkował (1). *f* miarkowałaby (1). *n* by miarkowało (1). ◇ *3 pl m pers* by miarkowali (2). ◇ *impers* miarkowano (1). ◇ *part praes act* miarkując (6).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Obliczać, ustalać dane liczbowe; metari Mqcz; intemperare, modificari, modulari, temperare modum Cn (6) : Metor, Wymierzam/ Pomierzam/ Miarkuję/ Ząkręszam/ Cechuję. Mqcz 219d.*

miarkować co (4): BielKron 393; y vmacniamy vřtáviái: áby Woiewodowie [...] cénę y miáry vřláđáli/ pořtánawiáli/ miárkováli [moderari JanStat 278]/ y czynili wedle řtáradávného zvyčái. SarnStat 285 [idem] 930, 956.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Stolicá Rzymřka [...] y tégo niezániedbála/ áby Wielkiéynocy [...] pod ieden čás ząwřdy pámiátká bywála: y ná COncilium Nicénřkiém [...] pořtánowili/ áby ząwřdy Luna cztérnařta bywála: miárkuiąc z támtého čzářu/ že dwunařtého Kwiéřniá/ Aequinoctium ząwřdy bywáć miáło Oczko 30.

W charakterystycznych połączeniach: miarkować cenę (2), miarę (2), rzeczy, zapłatę.

2. *Utrzymywać w odpowiednich granicach, nie przekraczać pořądanego stopnia (zwłaszcza łagodząc, uspokajając); definire a. imponere a. statuere modum Cn [kogo (1), co (34)] (35) : Acz częřto y čás to pięknie miáркуie: Ze co od ludři iest nie vlécono/ Bywa zá čzářem częřto vzdrowiono. Zawřeft 29.*

a. *O zjawiskach fizycznych (5) : GrabowSet V4v; Wodá nie wřzytkiey wilgotnořci řwey ná ogieř puřcza: á ogieř/ ořiębłóř wody miáркуie SkarKazSej 676b.*

miarkować czym (1): mářciámi iem pómagaymy/ kórięby nie zápaálař/ á moc do miękczenia miáły: [...] miárkuiąc ie oleykiem řiołkowym/ álbo różány. Oczko 17.

miarkować w czym (2): IA Zgodá/ kóriá řpórné Pláney řpáwuię: Ziemię/ wodę/ wiátr/ ogieř/ w řywiółách miáркуie. KochZg A2; GrabowSet V4v.

W charakterystycznych połączeniach: ogieř miarkować (2), ořiębłóř, skłóнноřć, wiatr, wodę, ziemię.

b. *O zjawiskach psychicznych, zwłaszcza uczuciach i popędach, i ich objawach: hamować, powřciąć; constituere a. facere modum, modum et ordinem in vita adhibere Cn (22) : RejWiz 117; korym řpóřobem řywot řwoy/ obyčái/ myřli/ řłowá/ řpáwř y rozmowy/ káři iáko pod řznur řpáwováć y miárkováć powinien BibRadz *4; BielKron 45v, 103, 173v; á tákowi [ludři] ani dowćipu ani rozumu řubtełnego niemayá/ koryby ty to poruřzenia miarkować móřł. KwiatKsiąř C3v; GórnDworz Y8v; Sáma cnotá/ iáko nieiáki Duch Boři/ miárkováłaby złe řáđze ModrzBaz 136v; řłowá řwé ták miáркуie/ Ze w nich płóchořć nie pánuie. KochPs 172; GrabowSet K3v; RybGęřli D2v.*

miarkować czym (5): RejZwierc B, 79, 81v; SiebRozmyř B; wřzytki niezgody wářze vćiekáć y přłowáć řię muřzá. gdy ieden káři/ ieden řáđři/ ieden rozumem řwoim y máđrořciá wřzytkich rozumienia miáркуie. SkarKazSej 672b.

miarkować na czym (2): *RejZwierc* 179v; Kto fwa chciwość ná tym co dofyć miárkuie/ Tego áni burzliwe morze fráfuie/ Ani ciężki grad/ áni złe vrodzaie *KochPieś* 18.

miarkować w kim [*w sobie*] (6): *RejWiz* 141; Gdy iuż wiemy iáko fzkodliwy iest gniew/ tedy fie trzebá ftarác iáko á czym gi w łobie miárkować mamy. *RejZwierc* B [*idem*] 79, 81v, 145; *PapriPan* Z2.

W charakterystycznych połączeniach: miarkować affekt, chciwość, chęć, furię, męstwo, myśli, niecnoty, obyczaje, popędlliwość, poruszenie, przyrodzenie, rozkosz, rozmowę, rozumienie, słowa (2), *sprawy, żądność (żądze)* (2), *życie*.

Szeregi: »miarkować i skromić« (1): y iáko małz ná włzem miárkować y fkromić wżytki áffekty fwoie y przyrodzenia fwego. *RejZwierc* 179v.

»ugadzać i miarkować« (1): Przetoż Páweł ták oboy narod [*Żydów i pogan*] vgadza y miárkuie *WujNT* 521.

c. *O zjawiskach życia społecznego: ograniczać, zapobiegać nadużyciom; moderari* *JanStat* (7) : Przeto Krákwianie tákowe práwo o Gieradzie [...] częścią miárkowáli/ częścią ábrogowáli *GroicPorz* gg2v; *SarnStat* 313; Ták y w Rzeczypołp: gdy ieden nie rządzi/ á różności ludzkich nie miárkuie/ wżytko fię krolestwo niezgodą obala. *SkarKazSej* 676b.

miarkować czym (3): Y tákże złe przykłady álbo wyfępki máia miárkować/ álbo odpędzić/ álbo poprówować karaniem *SarnStat* 311; Polką Monarchią naprzod kápłani Boży miárkowáli prawem Bożym. *SkarKazSej* 692a marg, 692a.

W charakterystycznych połączeniach: monarchiją miarkować, prawo, przykład, rady, różność, rzeczy, występki; miarkować karanim, prawem (2).

Szereg: »miarkować a hamować« (1): Kto chce obaczyć wielkie á nieznośne okrucieństwa tych ktorzyby thákowe rzeczy łami powinni miárkować á hámować *BielKron* 173.

3. Oceniać; metiri *Modrz* [co] (6) :

miarkować z czego [= *według czego*] (1): [*Pana obrazili*] Szemrząc przeciwko iemu/ y z fwéy nikczemności Miárkuiać iego siłę/ y iego możności. *KochPs* 117.

miarkować z czego [= *czym*] (1): Kto vmie s cnoty fwoiey ich rzeczy miárkować/ Może fwoim rozumem ich głupstwo hámować *BielKom* F5.

miarkować czym [= *za pomocą czego*] (1): Zádawa nam to X.K. iż my rzeczy zbáwienne/ nie wiára/ áni rozumem poymuiemy/ ále grubymi fmyłły miárkuie *NiemObr* 91.

miarkować czym [= *według czego*] (1): Nienawiśni záprawde to łá ludzie/ ktorzi áni słtrony rozumu/ áni z łtrony náuki/ y do tego fpořobności/ namniey gotowości w łobie niemáia/ á przedsię nieiáką záślepioną byftróścią ná vrzędy czyháia: ktore oni zacnemi tytułmi/ wielkimi dochodami/ y infzemi zacnościami v siebie miárkuia *ModrzBaz* 45v.

Zwrot: »sam z siebie [= *według siebie*] *miarkować«* (1): Bo ludzie ty rzeczy/ ktore fłyfzą/ łami z siebie miárkuia: co fię im zda iłz by to łami vczynić mogli/ temu radzi wierzą *SkarŻyw* 28.

a. *Wysoko cenić* (1) : Pompy márne tytuły nic im nie fmakuia/ Pomierny á wolny fłtan ten łobie miárkuia. *RejWiz* 76v.

4. *Domyślać się, wnioskować, rozumieć; zwracać uwagę; cognoscere, sentire* *Calag* (7) : *RejZwierz* 101; Mercken. Miárkować. Poczuć et obaczyć. *Sentire, cognoscere. Calag* 348b.

miarkować co (4): *GroicPorz* r3v; *SienLek* V4; *ArtKanc* E4v; kto nád Cápiftraná z fámiliiey Fráncifzká S. lepšy? kto ftátecznieyfzy? kto rzeczy lepiéy miarkował? *OrzJan* 120.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: że (1), zaimék wzglédny (1)] (2): A ták bacząc iáwnie tákowé rzeczy w łobie człówiek/ miarkować może/ ktoré w nim šilné álbo mdlé fą *SienLek* Vuu4; *ActReg* 101.

5. *Kierować ku czemuś, kształtować świadomie i celowo, urządzać, organizować; frenare, gubernare* Cn [co] (7) : ci niechay tak o naukach iáko woiowaniu pieczę maią/ y vmysł fwoy niechay ták miarkuią/ iżeby prawdziwie wfzytki rzeczy pořtanowiać *KwiatKsiąż* M; *RejZwierc* [28³]v; wiédz co fię w cię wleie/ Wedle tegóž fwé řprawy miarkuy/ y nádzieie. *KochFr* 120; Więc znáiąc łáfkę páńfką/ pięknie to miarkuielz/ Iákobyš był namnieyfzym/ łobie pořtępuielz. *GosłCast* 18; *CzahTr* C4.

miarkować czym (1): *CzechRozm* 34v cf »miarkować i rządzic«.

Szeregi: »miarkować i rządzic« (1): Gdyž tež y ten Iezus Chrřřtus człówiek/ dány nam ielř zą Bogá/ [...] áby řłowem řwym mocnym wfzytko miarkował/ y rządzilř *CzechRozm* 34v.

»miarkować i stanowić« (1): ále dáleko trzebá láć z rozmyřłem řwoim przeřtrzegáiąc rzeczy przyřřlych/ y therázniefzych/ iáko ie y miarkować y řtánowicř *RejZwierc* 41.

6. *Śpiewać lub czytać rytmicznie, harmonijnie; modulari* Mącz, Cn (2) : Modulari voces, Miarkować/ vmiarkować/ podać głófy. *Mącz* 227d, 227d.

Synonimy: 1. *pomierzać, wymierzać*; 2. *hamować, krocić, powřciągać, skromić, uskramiać, wřciągać*; 5. *rzędzić, stanowić*.

Formacje wřpółrdzenne: *miarkować się, pomiarkować, pomiarkować się, rozmiarkować, rozmiarkować się, umiarkować, umiarkować się, zmiarkować*.

Cf **MIARKOWANIE, MIARKOWANY**